

УДК 378.1.14

Вікторія Анатоліївна Худавердієва,
канд. екон. наук, доц. кафедри менеджменту,
бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)
ORCID 0000-0002-0100-5079

**ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВИБОРУ МЕТОДІВ І ЗАСОБІВ
НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ В УМОВАХ
ПАНДЕМІЇ**

Виктория Анатольевна Худавердиева,
канд. экон. наук, доц. кафедры менеджмента,
бизнеса и администрирования
Государственный биотехнологический университет (ГБТУ)
ORCID 0000-0002-0100-5079

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВЫБОРА МЕТОДОВ И
СПОСОБОВ ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ В
УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ**

Viktoriya Anatolievna Khudaverdiyeva,
Cand. econom. Science,
docent department of management, business and administration
State biotechnological university (SBTU)
ORCID 0000-0002-0100-5079

**PEDAGOGICAL BASIS FOR CHOOSING METHODS AND
METHODS OF TEACHING IN A HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTION IN A PANDEMIC**

Анотація. У статті розглядаються питання необхідності запровадження нових підходів до навчання які відповідали б вимогам вищої освіти, таким як: доступність та інклюзивність; гнучкість для окремих категорій

здобувачів, індивідуальна траєкторія навчання здобувача; впровадження дуальної освіти. Перехід на дистанційне навчання у зв'язку з пандемією COVID-19 спричинив погіршення якості та доступності освіти, а також загострення низки освітніх нерівностей. Якість освіти - вагомий чинник впливу на економічний розвиток суспільства, тож неперервне функціонування й адаптація освітнього процесу в умовах карантину є критично важливими.

Ключові слова: система вищої освіти, дистанційне навчання, онлайн-технології освіти, організація навчання.

Анотація. В статье рассматриваются вопросы необходимости внедрения новых подходов к которые отвечали бы требованиям высшего образования, таким как: доступность, гибкость для отдельных категорий соискателей, индивидуальная траектория ; внедрение дуального образования. Переход на дистанционную форму в связи с пандемией COVID-19 повлек ухудшение качествам и доступности образования, а также заострения ряда образовательных перекосов. Качество образования - весомый фактор влияния на экономическое развитие общества, поэтому непрерывное функционирование и адаптация образовательного процесса в условиях карантина являются критически важными.

Ключевые слова: система высшего образования, дистанционная форма, онлайн-технологии образования, организация .

Abstract. The article discusses the need to introduce new approaches that would meet the requirements of higher education, such as: accessibility, flexibility for certain categories of applicants, individual trajectory; introduction of dual education. The transition to a remote form in connection with the COVID-19 pandemic has led to a deterioration in the quality and accessibility of education, as well as an exacerbation of a number of educational distortions. The quality of education is a significant factor influencing the economic development of society,

therefore, the continuous functioning and adaptation of the educational process under quarantine conditions are critical.

Key words: higher education system, distance form, online education technologies, organization.

Система вищої освіти України має низку переваг, які створюють можливості розвитку, та є основою її конкурентоздатності. Карантинні обмеження посилили виклики, які стоять перед закладами освіти України. У березні 2020 р. Генеральний директор організації ЮНЕСКО Одрі Азулай заявила, що через пандемію коронавірусу COVID-19 понад 1,5 мільярда молодих людей у 165 країнах світу не можуть відвідувати заняття через закриття загальноосвітніх навчальних закладів[1]. А запровадження карантину змінило життя кожного з нас, та особливо вплинуло на заклади освіти, змусивши пристосовуватись до нових умов надання освітніх послуг. Та все ж, питання дистанційного навчання в умовах пандемії коронавірусу залишається, як ніколи, актуальним [2].

Вирішення цих питань неможливе без широкомасштабного впровадження онлайн-технологій, ґрунтовних змін у підходах до організації навчання в закладах освіти та в кожній дисципліні, зокрема ролі аудиторних занять та ефективності їхнього проведення. Приклад провідних університетів світу свідчить, що якісна освіта можлива і за суттєво меншої кількості аудиторних занять, ніж в українських закладах освіти [3]. Актуальність даної теми обумовлена необхідністю запровадження нових підходів до навчання які відповідали б вимогам вищої освіти, таким як: доступність та інклюзивність; гнучкість для окремих категорій здобувачів; індивідуальна траєкторія навчання здобувача; впровадження дуальної освіти.

Освіта є одним із базових прав людини, закріпленим у 26 статті Декларації прав людини, Конституції України та Законі України «Про освіту» [4,5]. Перехід на дистанційне навчання у зв'язку з пандемією COVID-19 спричинив погіршення якості та доступності освіти, а також загострення

низки освітніх нерівностей. Весною 2020 року всі навчальні заклади в Україні перейшли на дистанційне навчання. Через кілька місяців в Україні було запроваджено «адаптивний карантин», який передбачав поділ України на зони епідеміологічної безпеки: «зелену», «жовту», «помаранчеву» та «червону»[6].

Навчальний рік 2020/2021 року почався в умовах адаптивного карантину. У деяких закладах вищої освіти на навчання вийшла лише частина студентів і провчилась очно перші два тижні вересня, після чого навчання продовжилось в дистанційному форматі [7].

Положення про оновлені умови організації дистанційного навчання з'явилося лише з 16 жовтня 2020 року - через півтора місяця після початку навчання [8]. Наказом Міністерства освіти та науки (далі - МОН) від 8.09.2020 № 1115 були додані лише деякі зміни, які стосувалися організації дистанційного навчання у різних навчальних закладах, зокрема у професійно-технічних [9].

У жовтні 2020 року МОН рекомендувало з 15 по 30 число перейти на дистанційне навчання. МОН надало рекомендації для закладів вищої освіти з 16 листопада вести змішане навчання за умови не більше ніж 20 осіб в одній групі [10].

Хоча вже другий навчальний рік завершився в умовах пандемії, в українській освіті все ще маютья ознаки неготовності до різкого переходу на дистанційне навчання: брак матеріально-технічної бази, практичний брак навичок роботи в такому форматі на момент переходу у педагогічного складу, а також брак відповідного навчання та методичних рекомендацій про організацію освітнього процесу. Поза тим, бракує і даних, аби критично оцінити стан (не)готовності освітньої системи до дистанційного формату та якість дистанційної освіти на другий рік пандемії [11]. Міжнародні експертні організації розробили достатньо рекомендацій для організації дистанційного навчання, збереження якості освіти та здоров'я студентства та освітян, зокрема значне місце відведено підтримці психологічного здоров'я [12].

У рекомендаціях від ЮНЕСКО у першому пункті йдеться про перевірку готовності закладів освіти до переходу на дистанційний формат: забезпеченість гаджетами, інтернетом із якісним з'єднанням, розвинені цифрові навички в освітян та студентів . Проте на другому році пандемії з періодичними локдаунами все ще не проведено такої оцінки готовності українських закладів освіти, педагогічного складу та студентства до роботи в умовах дистанційного або змішаного навчання[11].

Не менш важливим є надання підтримки вчителям в освоєнні нових для них цифрових інструментів через тренінги чи окремі зустрічі. Окрім забезпечення технічними засобами для віддаленого навчання, важливим є й оволодіння навичками користування цими засобами - цифрова грамотність учасників освітнього процесу. Наприклад, Європейська комісія схвалила План дій щодо цифрової освіти на 2021-2027 роки. У ньому акцентують увагу на двох важливих напрямках роботи [12]: сприяння розвитку ефективної системи цифрової освіти (інфраструктура, зв'язок, технічні засоби, розвиток компетенцій викладацтва й учительства, високоякісний навчальний контент); покращення цифрових навичок (базові цифрові навички з раннього віку, боротьба з дезінформацією, забезпечення рівного доступу жінок та дівчат до цифрового навчання та інше).

На початку пандемії освітяни і студенти вирішували ці питання самостійно, підбираючи інструменти для уроків та отримуючи навички користування ними просто під час навчального процесу. В університетах розгортання систем дистанційної освіти відбувалося через відповідні накази ректорів, і тренінги з ознайомлення та навчання навичок користування ними проводив кожен заклад окремо. Одна з ключових рекомендацій - це встановлення правил дистанційного навчання, а саме розробка питань, тестів і вправ для моніторингу навчального процесу та надання зворотного зв'язку від студентства. У нових умовах навчання актуальними є моніторинг і встановлення обмежень на навантаження викладачів і студентства. Так, пропонується перегляд навчальних планів з огляду на адаптацію до

дистанційного навчання, корекція типів і кількостей завдань, які реально можна виконати та перевірити (менеджмент навчального часу). Встановлення часових обмежень на роботу за комп'ютером для викладачів і студентів (наприклад, не більше 6 годин за умови денної форми навчання і перерви кожні 45 хвилин занять). Поділ задач на синхронні (у режимі реального часу на зустрічах у Zoom, MS Teams, Google Meet та ін.) й асинхронні (домашні завдання), надання чітких інструкцій для їхнього виконання, підбір відповідних онлайн-інструментів тощо [12].

Якість освіти - вагомий чинник впливу на доходи та зайнятість населення, а отже, і на економічний розвиток суспільства, тож неперервне функціонування й адаптація освітнього процесу в умовах карантину є критично важливими. Процес розгортання віддаленого навчання розпочався після публікації листа МОН № 1/9-154 від 11.03.2020, у якому рекомендувалася розробка заходів із забезпечення навчання за допомогою технологій дистанційної освіти та заходів із часткового переведення працівників на роботу у дистанційному форматі. 16.03.2020 видано наказ «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» [13], у якому була відзначена необхідність забезпечити виконання освітніх програм шляхом організації освітнього процесу із використанням дистанційного навчання, що не передбачає відвідування закладів освіти її здобувачами.

У закладах вищої освіти організація навчання в нових умовах відбулася кількома способами. Так, в одному випадку після формальної декларації керівництва ЗВО про перехід на дистанційне навчання частина викладачів, залишившись сам на сам із питаннями організації навчання, вдалися до схеми реферативних відпрацювань занять. Окрім неефективності цього рішення для засвоєння матеріалу, наслідком стало збільшення навантаження як на студентів, так і на самих викладачів. Інший спосіб - перевести навчання в онлайн за допомогою систем дистанційної освіти та пов'язаних із нею технологій, таких як Moodle, Google Meet, Zoom тощо. Так, університети, які

вже мали робочу систему для дистанційного навчання (власну або на основі Moodle), змогли відносно швидко налагодити освітній процес, а ті, що не мали, рухалися, наприклад, від Google Classroom у 2019/2020 навчальному році до альтернативних платформ, зокрема Moodle, у 2020/2021 навчальному році або повністю обирали сервіси Google [10].

За дослідженням, 86% українських викладачів не мали суттєвого досвіду користування інструментами онлайн-освіти, тож університети забезпечували навчання викладацтва навичок користування цими інструментами, створення чи перенесення курсів в онлайн-простір і загалом організації навчання через випуск інструкцій, створення каналів у YouTube, Telegram, груп у Facebook, інструкції зі створення силабусу курсів для змішаного навчання тощо [13].

Як зазначають деякі українські експерти COVID-19 заохочує заклади вищої освіти в Україні здійснювати інноваційні рішення за порівняно короткий проміжок часу та запроваджувати дистанційне навчання з використанням різних веб-серверів, платформ, ресурсів та соціальних мереж [2]. Результати онлайн опитування кафедри політичних, соціальних та культурних досліджень Харківського національного педагогічного університету імені Сковороди у 2020 р. серед українських студентів та викладачів закладів вищої освіти щодо соціально-економічних питань під час пандемії корона вірусу, дає можливість ідентифікувати труднощі та переваги впровадженого дистанційного навчання, серед недоліків якого:

- технічні питання. Реальність показала, що не всі заклади вищої освіти технічно підготовлені, тож лекції та семінари проводились з використанням сервісу Google Classroom, знання оцінювались за допомогою текстових тестів, підготовка та презентація проєктів проводилася через Skype, нові платформи, ресурси та соціальні мережі (Moodle, Zoom, Skype, Viber, Telegram та Messenger). Викладачі відмітили неможливість індивідуального консультування студентів, збільшення часу на листування зі студентами,

оскільки онлайн-курси передбачають більш детальний опис домашнього завдання, ніж зазвичай в аудиторії [2];

- психологічні проблеми, де студенти зазначили відсутність живого спілкування, неможливість повторної здачі пропущених практичних занять, значне збільшення завдань, брак часу на виконання завдань, зобов'язання виконувати свої сімейні обов'язки щодо контролю/догляду за молодшими братами, поки школи закриті на період проведення онлайн-занять, обмежений доступ до комп'ютера, оскільки батьки теж переведені на віддалену роботу [11,2].

За умов термінового переходу на дистанційне навчання та пов'язаних із цим недоліків у поспіхом створених умовах для освітян логічно очікувати спад у результатах освіти. Наприклад, учні Нідерландів втратили 20% очікуваного прогресу в навчанні через закриття шкіл, хоча мали чи не найкращі можливості для дистанційного навчання [14]. На жаль, в Україні таку інформацію не збирають, не досліджують, а отже, немає підґрунтя для прийняття рішень для покращення ситуації і компенсації прогалин учнівства та студентства. Фактично, в Україні немає інформації, яка дозволила б розробляти комплексні заходи роботи з негативними наслідками пандемії для освіти. Так само немає оцінки готовності освітньої сфери до переходу на дистанційний формат - технічного забезпечення учасників навчального процесу та навичок використання інструментів цифрової освіти [15].

Література:

1. Звіт про посилення нерівності через пандемію: URL: <https://www.hrw.org/report/2021/05/17/years-dont-wait-them/increased-inequality-covid>
2. Кіщак Т., Качмарчик С. Covid-19 та дистанційне навчання у закладах вищої освіти. URL: <https://nubip.edu.ua/node/79877>
3. Романовська О. О., Романовська Ю. Ю., Романовський О. О. Досвід вищої освіти Сполучених Штатів Америки XX–XXI століть. - К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. - 240 с.

4. Конституція України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Назаренко Ю., Поліщук О. Освіта в умовах пандемії у 2020/2021 році: аналіз проблем і наслідків. URL: [http:// info@cedos.org.ua](http://info@cedos.org.ua)
7. ДСЯО. Аналітична довідка щодо організації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році. URL: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/37776.pdg>
8. Положення про оновлені умови організації дистанційного навчання 16 жовтня 2020 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
9. Наказ Міністерства освіти та науки від 8.09.2020 № 1115. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
10. Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19. Постанова КМУ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
11. Назаренко Ю., Поліщук О. Освіта в умовах пандемії у 2020/2021 році: аналіз проблем і наслідків. URL: [http:// info@cedos.org.ua](http://info@cedos.org.ua)
12. World Bank. The Impact of COVID-19 on Education - Recommendations and Opportunities for Ukraine. URL: <http://www.worldbank.org/en/news/opinion / the -impact -of COVID-19>
13. Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19. Наказ МОН. URL: <http://mon.gov.ua>
14. International Association of Universities. THE IMPACT OF COVID-19 ON HIGHER EDUCATION AROUND THE WORLD. URL: [http:// blogs. international association of universities/ org/ education – is- the- COVID-19](http://blogs. international association of universities/ org/ education – is- the- COVID-19).
15. World Bank. Is the COVID-19 slide in education real? URL: <http://blogs. worldbank.org/ education – is- the- COVID-19- slide>

References:

1. Zvit pro posylennya nerivnosti cherez pandemiyu: URL: <https://www.hrw.org/report/2021/05/17/years-dont-wait-them/increased-idue-covid>

2. Kishchak T., Kachmarchyk S. Covid-19 ta dystantsiyne navchannya u zakladakh vyshchoyi osvity. URL:<https://nubip.edu.ua/node/79877>
3. Romanovska O. O., Romanovska YU. YU., Romanovskyy O. O. Dosvid vyshchoyi osvity Spoluchenykh Shtativ Ameryky KHKH–KHKHI stolit. - K. : Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova, 2020. - 240 s.
4. Konstytutsiya Ukrainy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Zakon Ukrainy «Pro osvitu». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Nazarenko YU., Polishchuk O. Osvita v umovakh pandemiyi u 2020/2021 rotsi: analiz problem i naslidkiv. URL: [http:// info@cedos.org.ua](http://info@cedos.org.ua)
7. DSYAO. Analitychna dovidka shchodo orhanizatsiyi dystantsiynoho navchannya u zakladakh zahalnoyi serednoyi osvity u 2020/2021 navchalnomu rotsi. URL: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/37776.pdg>
8. Polozhennya pro onovleni umovy orhanizatsiyi dystantsiynoho navchannya 16 zhovtnya 2020 roku. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
9. Nakaz Ministerstva osvity ta nauky vid 8.09.2020 № 1115. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
10. Pro vstanovlennya karantynu z metoyu zapobihannya poshyrennyu na terytoriyi Ukrainy hostroyi respiratornoyi khvoroby COVID-19. Postanova KMU. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
11. Nazarenko YU., Polishchuk O. Osvita v umovakh pandemiyi u 2020/2021 rotsi: analiz problem i naslidkiv. URL: [http:// info@cedos.org.ua](http://info@cedos.org.ua)
12. World Bank. The Impact of COVID-19 on Education - Recommendations and Opportunities for Ukraine. URL: <http://www.worldbank.org/en/news/opinion / the -impact -of COVID-19>
13. Pro orhanizatsiyi zakhody dlya zapobihannya poshyrennyu koronavirusu COVID-19. Nakaz MON. URL: <http://mon.gov.ua>
14. International Association of Universities. THE IMPACT OF COVID-19 ON HIGHER EDUCATION AROUND THE WORLD. URL: [http:// blogs. international association of universities/ org/ education – is- the- COVID-19](http://blogs. international association of universities/ org/ education – is- the- COVID-19)

15. World Bank. Is the COVID-19 slide in education real? URL: [http://blogs.worldbank.org/education – is- the- COVID-19- slide](http://blogs.worldbank.org/education-is-the-COVID-19-slide)

УДК 378.017.177.9

Наталія Миколаївна Ніколаєнко,

канд. наук із соц. комунікацій,

асистент кафедри ЮНЕСКО та соціального захисту

Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

ORCID:0000-0003-1700-6540

МОТИВАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Наталья Николаевна Николаенко,

канд. наук из соц. коммуникаций,

ассистент кафедры ЮНЕСКО и социальной защиты

Государственный биотехнологический университет (ГБТУ)

ORCID:0000-0003-1700-6540

МОТИВАЦИЯ АКАДЕМИЧЕСКОЙ ЧЕСТНОСТИ

Nataliia Nikolaienko,

Ph. D. in Social Communications,

assistant of the department UNESCO and social protection

State Biotechnological University (SBTU)

ORCID:0000-0003-1700-6540

MOTIVATION OF ACADEMIC INTEGRITY

Анотація. У статті розглядаються питання академічної доброчесності в контексті мотивації студента до навчання через самовираження та самореалізацію викладача.

Ключові слова: академічна доброчесність, академічна мотивація викладачів, академічна мотивація студентів.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы академической честности в контексте мотивации студента к обучению через самовыражение и самореализацию преподавателя.

Ключевые слова: академическая честность, академическая мотивация преподавателей, академическая мотивация студентов.

Abstract. The article considers the issues of academic integrity in the context of student motivation to study through self-expression and self-realization of the teacher.